

XU HƯỚNG THANH TOÁN KHÔNG DÙNG TIỀN MẶT CỦA SINH VIÊN TP. HỒ CHÍ MINH

Nguyễn Ngọc Tú Vân*

Sự phát triển nhanh chóng của ngành Công nghệ đã tạo điều kiện và thúc đẩy sự phát triển của các ngành nghề trong nền kinh tế nói chung và ngành ngân hàng nói riêng. Đặc biệt, sự phát triển này đã tạo nhu cầu thanh toán không dùng tiền mặt rất lớn trong cộng đồng giới trẻ. Tác giả đã nghiên cứu các yếu tố ảnh hưởng đến lựa chọn không dùng tiền mặt của sinh viên ở TP. Hồ Chí Minh, từ đó đưa ra khuyến nghị cho các Trường đại học, nhà cung cấp dịch vụ và sinh viên.

• Từ khóa: thanh toán không dùng tiền mặt, thanh toán điện tử, thanh toán bằng thẻ, thế hệ GenZ, thương mại điện tử.

The rapid development of the technology has facilitated and promoted the development of industries in the economy in general and the banking sector in particular. Especially this development has been creating a huge demand for cashless payment in the young community. The author has studied the factors affecting the cashless choice of students in Ho Chi Minh City, thereby making recommendations to universities, service providers and students.

• Keywords: cashless payment; online paying, card payment; GenZ generation; e-commerce.

Ngày nhận bài: 05/01/2022

Ngày gửi phản biện: 08/01/2022

Ngày nhận kết quả phản biện: 15/02/2022

Ngày chấp nhận đăng: 20/02/2022

1. Phần mở đầu

Trong những năm qua, sự phát triển nhanh chóng của công nghệ thông tin, mạng internet dẫn đến việc sử dụng tiền mặt trong thanh toán không còn phù hợp với xu thế chung của hội nhập nền kinh tế thế giới. Theo số liệu của Ngân hàng Nhà nước, trong 8 tháng đầu năm 2021, tổng số lượng giao dịch qua hệ thống thanh toán điện tử liên ngân hàng tăng 3,32% về số lượng và tăng 41,37% về giá trị so với 8 tháng đầu năm 2020; thanh toán qua kênh Internet tăng tương ứng 54,13% về số lượng và 30,70% về giá trị so với cùng kỳ năm 2020, qua kênh điện thoại di động tăng tương ứng 74,98% và 93,69%, qua kênh QR code tăng tương ứng 66,81% và 133,12%.

Các nghiên cứu cũng cho thấy, số lượng sinh viên sử dụng tiền mặt cho hoạt động mua sắm, tiêu dùng hàng ngày rất thấp. Việc thanh toán tiền học phí qua thẻ hoặc những giao dịch đơn giản như thanh toán tiền điện, nước, internet đều thực hiện xử lý qua App. Ngoài ra, lợi ích của hình thức thanh toán không tiền mặt là các nhà cung cấp, các ngân hàng thường xuyên

tung ra nhiều ưu đãi, từ giảm giá đến tặng quà, tích điểm, hoàn tiền... giúp tiết kiệm một khoản chi phí cho những người mua sắm.

Hiện nay xu hướng không dùng tiền mặt đang ngày càng gia tăng đặc biệt là đối với giới trẻ nói chung và sinh viên nói riêng. TP. Hồ Chí Minh là thành phố đi đầu trong việc áp dụng những tiến bộ của công nghệ hiện đại vào cuộc sống từ đó dẫn đến việc tiếp cận với những công nghệ tiện ích phục vụ đời sống hàng ngày trong đó có xu hướng thanh toán không dùng tiền mặt trở nên dễ dàng hơn. Thêm vào đó, TP. Hồ Chí Minh là trung tâm kinh tế trọng điểm phía Nam, là 1 trong những nơi tập trung nhiều trường đại học ở Việt Nam, số lượng sinh viên rất đông, nhu cầu chi tiêu thanh toán khá nhiều. Sinh viên tại TP. Hồ Chí Minh hình thành xu hướng thanh toán không dùng tiền mặt nhiều hơn so với sinh viên cả nước là vì tính cách năng động, dễ dàng thích nghi. Trong khi ở các tỉnh thành khác thì việc áp dụng các hình thức thanh toán trực tuyến còn chưa được phổ biến khiến cho các bạn sinh viên tại đây vẫn chọn thanh toán bằng tiền mặt. Bên cạnh đó đa số sinh viên tại TP. Hồ Chí Minh đều đến từ các tỉnh lân cận hoặc các tỉnh thuộc miền Tây Nam Bộ và Duyên hải Nam Trung Bộ. Việc sống xa gia đình khiến các bạn sinh viên hình thành khả năng tự lập cao và dễ thay đổi để thích nghi với môi trường sống hiện đại.

Bài viết nêu ra các yếu tố ảnh hưởng đến sự lựa chọn thanh toán không dùng tiền mặt của sinh viên tại TP. Hồ Chí Minh với mong muốn xác định xu hướng thanh toán không dùng tiền mặt và những yếu tố quan trọng ảnh hưởng đến quyết định của giới trẻ hiện nay.

2. Thanh toán không dùng tiền mặt

2.1. Các hình thức thanh toán không dùng tiền mặt

Hiện nay có rất nhiều hình thức thanh toán không dùng tiền mặt như: Thanh toán bằng ủy nhiệm thu và ủy nhiệm chi; Thanh toán bằng séc; Thanh toán bằng thẻ; Thanh toán điện tử (trực tuyến);...các nhà

* Khoa Tài chính Ngân hàng, Trường Đại học Văn Lang

cung cấp dịch vụ thanh toán sẽ thu một khoản phí nhỏ nhưng lợi ích mang lại lớn hơn nhiều. Đặc biệt, hình thức thanh toán bằng thẻ và thanh toán điện tử (trực tuyến) được giới trẻ lựa chọn sử dụng nhiều chiếm hơn 80% trong các hình thức thanh toán không dùng tiền mặt nêu trên, cụ thể:

- *Thanh toán bằng thẻ*: đây là một công cụ được mã hóa thông tin của chủ thẻ cho phép chủ tài khoản có thể giao dịch thanh toán, rút tiền, chuyển tiền bất cứ khi nào. Trên thị trường thẻ ngân hàng, hiện đang có một số loại thẻ rút tiền tự động và thanh toán được sử dụng trên phạm vi trong nước và quốc tế tùy theo từng loại thẻ: Thẻ tín dụng (Credit card); Thẻ ghi nợ (Debit card); Thẻ rút tiền mặt (Cash card).

- *Thanh toán điện tử (trực tuyến)*: là hình thức thanh toán không dùng tiền mặt được sử dụng phổ biến. Đây là giao dịch trên internet, thông qua đó người sử dụng thực hiện các giao dịch chuyển tiền, nạp tiền, thanh toán hàng hóa và dịch vụ,... Thanh toán trực tuyến bao gồm thanh toán thông qua dịch vụ internet banking của ngân hàng và thanh toán qua các ví điện tử MOMO, Viettel Pay; Zalo Pay; VTC Pay; Payoo; VinID Pay, VNPAY, QR code, cổng thanh toán F@st Mobipay,... Hiện nay, ví điện tử rất được mọi người ưa chuộng, đặc biệt là giới trẻ vì sự tiện lợi và cung cấp nhiều dịch vụ hoàn tiền hay khuyến mãi cho người dùng. Ví điện tử hay còn gọi là ví tiền online, nó là một tài khoản thanh toán các giao dịch trực tuyến phổ biến nhất hiện nay như: thanh toán tiền điện, nước, học phí, nạp tiền điện thoại, mua vé xem phim,... Chức năng hoạt động của ví điện tử thực hiện bằng cách liên kết tài khoản ngân hàng, nạp tiền vào ví và thanh toán bất kì dịch vụ có liên kết một cách đơn giản, tiện lợi.

2.2. Vai trò của việc thanh toán không dùng tiền mặt

Đối với cá nhân

Việc thanh toán không dùng tiền mặt diễn ra nhanh chóng, an toàn - thanh toán cho các giao dịch có giá trị khác nhau, các giao dịch có khoảng cách về địa lý; tránh được các rủi ro bị trộm cướp tiền mặt; tránh được các rủi ro vật lý như rách, mất góc không thể sử dụng được; an toàn hơn khi một số đối tượng sử dụng giao dịch bằng tiền giả. Chính xác số tiền cần thanh toán, chi tiết đến từng con số lẻ khi giao dịch. Tiết kiệm, người tiêu dùng có thể nhận nhiều khuyến mãi từ người cung cấp dịch vụ. Thường xuyên được giảm giá khi thanh toán bằng thẻ ngân hàng, bằng ví điện tử, các chương trình khuyến mãi sẽ được người bán liên tục “tung” ra thị trường để khuyến khích tiêu dùng đối với người sử dụng.

Đối với tổng thể kinh tế

Việc thanh toán không dùng tiền mặt giúp giảm chi phí xã hội: giảm chi phí in ấn tiền, vận chuyển và kiểm đếm hay bảo quản tiền của Ngân hàng Nhà

nước. Giảm lạm phát: số lượng tiền mặt lưu thông là một yếu tố tác động trực tiếp tới nhu cầu tiêu dùng của xã hội, từ đó dẫn đến lạm phát, thanh toán không dùng tiền mặt sẽ giảm lượng tiền mặt trong lưu thông. Giảm các hành vi tiêu cực trong nền kinh tế như trốn thuế, tham ô, hối lộ, rửa tiền,...

2.3. Các nhân tố ảnh hưởng đến thanh toán không dùng tiền mặt

Môi trường kinh tế vĩ mô: Theo Al-Qeisi, K. I., (2009) “Nền kinh tế phát triển mạnh, hàng hóa được sản xuất ra và tiêu thụ với khối lượng lớn mọi người sẽ có khuynh hướng ưa chuộng việc sử dụng ngân hàng như là một người trung gian thanh toán bởi vì ngân hàng cung cấp các tiện ích cho phép các khách hàng tham gia thanh toán có thể giảm được các chi phí vận chuyển, bảo quản, kiểm đếm khi sử dụng hình thức thanh toán bằng tiền mặt, đồng thời làm cho quá trình thanh toán được nhanh chóng, chính xác và an toàn hơn”.

Môi trường pháp lý: Trong điều kiện tình hình chính trị, pháp luật ổn định các tổ chức kinh tế và dân cư có điều kiện phát triển kinh tế do đó tiền gửi thanh toán tại ngân hàng và tỷ trọng thanh toán qua ngân hàng tăng lên tạo điều kiện cho ngân hàng thu hút được lượng tiền mặt ngoài xã hội. Từ đó, ngân hàng có thêm một nguồn vốn để đầu tư vào các lĩnh vực sản xuất kinh doanh trong nền kinh tế và mở rộng các sản phẩm dịch vụ của ngân hàng, đáp ứng tốt hơn nhu cầu khách hàng.

Khoa học công nghệ: Việc ứng dụng các thành tựu công nghệ tin học và tự động hóa vào thanh toán sẽ đáp ứng được yêu cầu nhanh chóng, chính xác, an toàn và tiết kiệm được chi phí trong thanh toán. Với chức năng trung gian thanh toán của mình các ngân hàng luôn coi trọng cải tiến đổi mới công nghệ để hoàn thiện hệ thống thanh toán của mình.

Yếu tố con người: Sự kết hợp tốt giữa con người và máy móc là điều kiện tiên quyết để một ngân hàng hoạt động mạnh và có hiệu quả. Yếu tố con người là điều kiện để các máy móc phát huy hết hiệu quả hoạt động của mình. Thanh toán không dùng tiền mặt là một mặt hoạt động của ngân hàng trong đó ứng dụng các công nghệ cao nhất trong các công nghệ ngân hàng do đó yếu tố con người tỏ ra vô cùng quan trọng.

Hoạt động kinh doanh chung của ngân hàng: NHTM có ba chức năng trung gian tài chính, trung gian thanh toán và chức năng tạo tiền những chức năng này có mối quan hệ chặt chẽ và tương hỗ với nhau. Khi vai trò trung gian thanh toán làm tốt, khách hàng sẽ tin tưởng ngân hàng và gửi tiền vào ngân hàng ngày càng nhiều nhờ thanh toán hộ, như thế, vốn ngân hàng huy động được lại tăng lên, ngân hàng có thêm vốn để đáp ứng nhu cầu đi vay và chức năng trung gian tài chính của ngân hàng lại càng được phát huy.

Yếu tố tâm lý: Theo Ajzen, I., (2003) thì tâm lý là

một yếu tố quan trọng ảnh hưởng tới thanh toán không dùng tiền mặt. Tâm lý hình thành nên thói quen, tập quán,... Như vậy, mỗi hành vi ứng xử của con người, trong đó có việc thanh toán, đều chịu tác động của yếu tố tâm lý.

2.4. Lý do giới trẻ, cộng đồng sinh viên thích thanh toán không dùng tiền mặt

Thế hệ GenZ sinh ra đã được tiếp cận với các chuyển giao công nghệ từ sớm thế nên họ thường áp dụng với các công nghệ đã được tiếp cận vào đời sống. Theo bài viết của tác giả Minh Việt trên báo Tuổi trẻ “5 lý do giới trẻ ngày càng ưa chuộng thanh toán online” như: xóa tan nỗi phiền phức khi thanh toán hóa đơn mỗi tháng; Thời gian chuyển tiền rút gọn chỉ còn trong tích tắc; Không còn nỗi lo quên ví hay thiếu tiền lẻ; An tâm tuyệt đối với hệ thống bảo mật cao cùng chính sách xác thực thông tin khách hàng; Mua sắm trực tuyến với hàng loạt ưu đãi hấp dẫn.

Với các tín đồ shopping, việc sử dụng ví điện tử để thanh toán các hóa đơn mua sắm trên các trang thương mại điện tử hẳn không còn là điều quá xa lạ. Bởi ngoài sự nhanh chóng, việc thanh toán này còn mang đến vô vàn những ưu đãi vô cùng hấp dẫn.

3. Kết quả, khuyến nghị

3.1. Kết quả

Từ cơ sở lý thuyết về thanh toán không dùng tiền mặt và các yếu tố ảnh hưởng, cùng các mô hình nghiên cứu và thang đo của các nghiên cứu trong và ngoài nước có liên quan, tác giả xây dựng mô hình “Các yếu tố ảnh hưởng đến sự lựa chọn thanh toán không dùng tiền mặt của sinh viên tại TP. Hồ Chí Minh” dựa trên sự kế thừa có điều chỉnh mô hình Wendy Ming-Yen Teoh; Siong Choy Chong; Binshan Lin; Jiat Wei Chua (Malaysia, 2014) và Lukasz Goczek, Bartosz Witkowski (Ba Lan, 2015) và các mô hình của các tác giả trong nước sẽ bao gồm 5 nhân tố: Sự tiện lợi, Hiệu quả, Đơn giản, Chi phí, Thể hiện bản thân.

Từ kết quả khảo sát trên cho thấy có 4 nhóm yếu tố ảnh hưởng lớn đến quá trình lựa chọn thanh toán không dùng tiền mặt của sinh viên: (1) sự tiện lợi, (2) hiệu quả trong thanh toán, (3) đơn giản dễ sử dụng và (4) thể hiện bản thân của người sử dụng. Riêng yếu tố chi phí có ảnh hưởng thấp đến sự lựa chọn thanh toán không dùng tiền mặt của sinh viên tại TP. Hồ Chí Minh. Các yếu tố tác động trên hoàn toàn phù hợp với đặc điểm của giới trẻ như: không thích dành thời gian ra ngoài, điện thoại di động là nguồn sống, khá quan tâm đến các vấn đề xã hội, người biết nắm bắt xu hướng và luôn muốn mình không bị lạc hậu với thời đại.

3.2. Khuyến nghị

Đối với các trường Đại học tại TP. Hồ Chí Minh

Mở rộng liên kết giao dịch với nhiều đối tác, đơn vị chấp nhận thanh toán để xây dựng một kênh thanh toán riêng cho sinh viên của trường giúp sinh viên tiện

lợi hơn trong việc thanh toán các dịch vụ như đóng học phí, bảo hiểm, nhận học bổng, mua tài liệu và sách hoặc thanh toán các kios của trường: gửi xe, siêu thị, quầy thức ăn nhanh, photo...

Đa dạng các tiện ích dịch vụ thanh toán để phù hợp với nhiều đối tượng sinh viên khác nhau. Có những hướng dẫn cụ thể, chi tiết cách sử dụng dịch vụ dưới dạng văn bản, video, trả lời trực tuyến/qua điện thoại/ tại Khoa, Trung tâm Hỗ trợ sinh viên, Hội sinh viên khi sinh viên có yêu cầu.

Đối với các đơn vị cung cấp phương tiện thanh toán không dùng tiền mặt

Thường xuyên nâng cấp hệ thống đảm bảo giao dịch được thực hiện nhanh chóng, chính xác với chi phí thấp, không để bất kỳ sự cố nào xảy ra trong giao dịch hoặc xử lý tức thời các sự cố phát sinh nêu có. Tăng thêm các tiện ích phù hợp với nhu cầu của giới trẻ hiện nay: miễn phí chuyển khoản, nộp tiền, liên kết với nhiều nhà cung cấp hiện nay để giúp giới trẻ mua hàng online qua các nền tảng giao dịch điện tử như: Giao hàng (Grab, baemin,...); Thương mại điện tử (Shopee, Lazada, Tiki,...).

Hưởng ứng các chương trình, đề án quốc gia về thanh toán không dùng tiền mặt, tham gia cung cấp nền tảng hỗ trợ thanh toán các dịch vụ công như tiền điện, nước, viễn thông, nộp thuế, phí, lệ phí,... Tăng cường công tác tuyên truyền, quảng bá hình ảnh thương hiệu, sản phẩm của nhà cung cấp thông qua các buổi hội thảo, các phương tiện truyền thông, các chương trình khuyến mại hấp dẫn.

Giải quyết khiếu nại, thắc mắc của sinh viên nhanh chóng, kịp thời, hiệu quả thông qua email, điện thoại vừa giúp sinh viên giải tỏa lo lắng khi gặp sự cố và vừa quản lý tốt các vấn đề phát sinh và tiếp nhận những ý kiến đóng góp của sinh viên để ngày càng hoàn thiện và tốt hơn...

Đối với sinh viên

Khuyến khích sinh viên thanh toán không dùng tiền mặt. Thanh toán không dùng tiền mặt giúp sinh viên tiết kiệm thời gian, dễ dàng thực hiện các giao dịch ở bất cứ đâu, bất kỳ lúc nào chỉ với một chiếc điện thoại di động, đó vừa là xu hướng vừa giúp sinh viên tiếp cận các dịch vụ của ngân hàng, có được kênh thanh toán tiện lợi, an toàn và hiệu quả.

Tài liệu tham khảo:

- LukaszGoczek, Bartosz Witkowski (2015) - Determinants of non-cash payments, EconomicInstitute Warsaw.
Wendy Ming-Yen Teoh, Siong-Choy, Chong Shi Mid Yong., 2014 Exploring the factors influencing credit card spending behavior among Malaysians.
Cankaya, S. et al., 2011. Effects of gender on credit card usage among university students in Turkey. Munich Personal RePEc Archive.
10.Kokkola, T., 2010. The payment system. European Central Bank.
<http://tapchinhanganhang.gov.vn/nguyen-cuu-quyet-dinh-su-dung-dich-vu-thanh-toan-qua-thiet-bi-di-dong-cua-khach-hang-tren-dia-ban-ha.htm>.
<https://tapchitaichinh.vn/ngan-hang/thanh-toan-khong-dung-tien-mat-thanh-qua-va-thach-thuc-329401.html>.